

mel i sucre

n° 25

EN AQUESTA REVISTA HI TROBAREU

- Notícies locals, sobre el que succeeix al poble, per l'O.C.E.
- Aquest mes fa,.... ressenya del que passà a Sant Joan fa una sèrie d'anys, per Miquel Gaià Mates.
- Dones astrals, topada eròtica-nocturna, en tercera fase, pel nostre amic Miquel Bauçà Bonet.
- Bestiari: El dragó, animal repugnant i malefè per la nostra cultura, per Joan Moratinos Jaume, Josep Roig Bauçà, Joan Morey Company i altres.
- Sardenya, visió globalitzada d'aquesta illa Mediterrània de l'Estat Italià, per Josep Roig i Joan Morey.
- Apunts de flora: el rotaboc, breu estudi i característiques més importants, per Josep Roig Bauçà.
- "Romans Vell", romanç alguerès que no és més que una mescla del romansos mallorquins "Blancaflor" i "Ses transformacions"
- Percentatge de terres cultivades a les Balears, per illes i pobles, recollit per Miquel Company Florit.
- Comunicat de l'Associació de la Tercera Edat, pel seu corresponent.

MEL I SUCRE, Num - 25 Juliol
1.982. Butlletí informatiu de
L'Obra Cultural Balear a Sant
Joan, per als socis.

PORTADA .- La madona sega

Tothom que vulgui col.laborar
que faci de veure algú de l'e-
quip de treball

Local social - C/ Nou - 6

Tirada actual - 80 exemplars

-- Durant els primers dies d'aquest mes de juliol Sant Joan i tota Mallorca es varen veure afeatsats per una onada de calor com no se'n recorda cap des d'abans de la guerra del 36. S'arribaren a alcançar al sol el 49,5º C i a l'ombra més de 35. Per altra banda com ja afirmàvem el mes passat, la falta d'aigua ja és alarmant alhora que no ha fet cap gota.

-- Conseqüència d'aquests anormals fets meteorològics l'anyada ha estat més bé pobre. Mig esplet i mitja butxaca.

-- Les obres de la Plaça " Des Pes des Porcs " començades fa un parell de mesos, actualment estan aturades, sense cap protecció pel perill que representa per als al.lots jugar per devora un pou que no té coll.

-- A la fi i després de la reiterada insistència per part dels santjoaners, s'ha eixamplat el pont del molí d'aigua, guanyant així espai al torrent. Felicitam l'iniciativa.

-- Gràcies a l'iniciativa d'un estol d'agències de viatges s'ha organitzat una volta a Mallorca amb vaixell. Els qui s'hi pogueren inscriure disfrutaren de segur d'una bona excursió.

-- Del 28 de Juny al 3 de Juliol es va realitzar una excursió a l'illa mediterrània de Sardenya, organitzada per l'Estol Vidalba on hi participaren una sèrie de socis i simpatitzants de l'O.C.B. de Sant Joan.

-- A la fi s'han decidit a posar les faroles de la xarxa pública del llum al barri del Camp.

-- Pels qui no s'hagin temut el bolletí Mel i Subre entra dins el tercer any de feina.

-- Aquest dies passats han asfaltat el carrer Nou, el de les Trinxes i trossos d'altres. Ja era hora.

-- El passat 27 de Juny la Penya Motorista Sant Joan amb motiu de la festivitat de Sant Cristòfol (el seu patró) organitzà unes benèfides de carrosses de tracció mecànica.

AQUEST MES FA .....

- 83 anys: Del naixement del Pare Rafel Ginard Bauçà,
fill predilecte de Sant Joan.

(27- 07- 1.899)

- 29 anys: de la mort al nostre poble de l'Ecònom
D. Francesc Mas.

(23- 07- 1.953)

- 3 anys: De l'elecció de Josep Estelrich Mieres
com a president de la Cooperativa Agrícola Sant Joan.

(- 07- 1.979)

- 1 any: De l'acceptació, per part de la Comissió
Municipal de les obres de claveguerat del Sector A, "des Camp"

(30- 07- 1.981)

Miquel Gaià Mates

DONES ASTRALS

Grans vibracions sòniques m'han anunciat
la venguda de les dones de l'eternitat
que en vils colors d'amor van enrevoltant
la terra rodona i els cúmuls de sang.

La vibració arriba fins a les meves mans
que van pressuroses i totes cercant
a trobar la roba que les van deixant
i aviat, depressa ben nues ja estan.

Agaf un gran pit i vaig depessant
les dolces carícies que he imaginat
a les nits funestes de la soletat
assegut en terra al llit del voltant.

Una nit un temps he associat
els baixos instints que m'han dominat
des de la romouda de la pubertat
fins a la venguda d'estrelles flotants.

Malgrat la complicitat del seu vell treball
les dones retornen al cel a cantar
les cent maravelles que et poden donar
si tu bé les crides quan cansat estàs.

B E S T I A R I

es dragó

" Na Tonina Molinera
i En Bernat Corredor
en calçaven un dragó
per damunt una figuera"

El dragó (Tarentola Mauritanica) és un animal rèptil: rossega la panxa per en terra. Té quatre cames curtes acabades amb unghes; això li serveix per enfilarse pels arbres, marges, parets,..... i per la cama de alguna persona.

Des de sempre ha estat un animal repugnant: fa por a la gent. Per assustar als al.lots, se deia que els dragons s'aferraven tan fort a la pell que per llevar-los s'havia d'aplicar un ferro calent.

Si se les agafa per la coa, tenen un mecanisme que la romp i així poden fugir i eviten mals pitjors. La coa després de rompuda, degut als muscals anellats, continua amb moviments serpentiformes durant uns instants, això segurament ha donat lloc a una altra llegenda: "la coa del dragó, una vegada llevada de l'animal se transforma amb una serp ". El dragó, després d'haver perdut aquest membre el pot tornar regenerar una o dues vegades.

Se'l pot veure, sobretot a l'estiu i de nit, aferrat per una paret, a prop d'un llum, per caçar papallons, moscartes,... La llengua és carnosa i a la boca tenen dentetes que les serveixen per mossegar i

A la part inferior dels dits té uns plegaments de la pell que actuen a manera de ventoses, que juntament amb les fines ungles, li permet desplaçar-se, sense cap dificultat, per parets llises, ja sigui cap per avall o per amunt.

Es un animal típicament mediterrani, si bé, es troba a certes illes del Pacífic, segurament hi arribà amb els vaixells dels colonitzadors europeus.

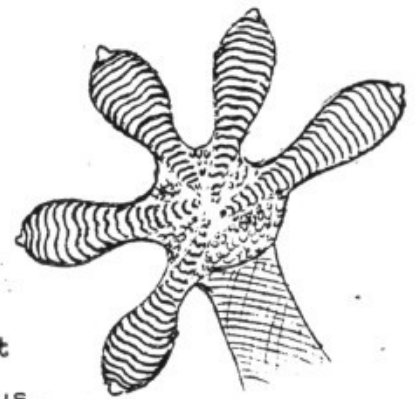
Hi ha dues espècies de dragó, que a Mallorca se citen com a dragó negre (*Tarentola mauritanica*) i el dragó d'ombra (*Hemidactylus turcinus*). El més corrent és el primer, i a vegades se confonen.

Emeten diferents renous sobretot un gec- gec- gec, i si se'ls estreny, gisquen. Els mascles se barallen entre ells per dominis territorials.

Per defensar-se dels predadors, a més de l'artilugi de la coa, fugen, si poren i mosseguen. Els moixos no van de dragons, i si se n'engoleixen qualcun hi fan la pell.

Temps passat, no massa enfora, a la possessió de Son Vaquer s'hi estrenà una nova tècnica " d'esbucar balls " (fet corrent a n'aquells dies): enmig del ball hi escamparen un esbart de dragons. D'aquesta feta sortí una glosada que se va fer popular al nostre poble. És la següent:

" Madona de Son Vaquer,
ja poreu sortir aviada,
que sa vostra filla té
una dragona aferrada.

agafar, però no poden mastegar.

Tenen dos ulls exteriors amb pupilla vertical, i tres parpelles: dues com els mamífers (una contra l'altra) i una tercera de costat, dita membrana nictitant (com les gallines). A l'encèfal tenen un tercer ull pineal (no comunica amb l'exterior), reste dels avantpassats reptils de l'era secundària.

Tenen una cloaca que comunica a l'exterior per un xap transversal, situat a la part inferior entre el cos i la coa. A més d'aparell excretor també és aparell sexual. Les femelles posen ous a un lloc assoleiat, a principis d'estiu, des cap de tres o quatre mesos i neixen els petits que ja saben desfer-se'n per ells mateixos.

Els adults poden arribar a una longitud d'uns 15 cm. Tenen el cos recobert d'escates de diferents tamany segons la part del cos. Són de color variable: la part superior de gris clar a negrós, i la part ventral blanquinosos. Aquestes escates formen la seva pell que és seca i que muden periòdicament.

Són animals de sang freda, és a dir, el seu cos se posa a la temperatura ambient, per això durant l'hivern entren en letàrgia, i les podem trobar darrera una porta, davall una teula, dins un forat,.. No se mouen ni mengen fins que tornen arribar els dies assolejats de la primavera.

Dins la ment popular sempre hi ha covat l'idea de que a llocs inhòspits hi surten animalots ferests, entre ells, serpotes, porcs senglars, dracs,... i així a moltes rondalles hi podem llegir:

" I heu de creure i pensar i pensar i creure que de dins aquella covota hi sortia un drac. Animalot ferest Treia fum pes nas i foc pes queixals, i cada any..... "

per Joan Moratinos
Pep Roig
Joan Morey
i altres

A sa serra de Son Oms,
una farola han posada
per pegar qualche llumada
a s'enterro d'es dragons.

Un tal Miquel Garrover,
com de Son Vaquer venia,
deia an es qui coneixia
que en Francesc Perdut tenia
vint dragons dins un paner. -

De Sant Joan eren molts,
i de Montufri, trenta;
no pegaren cap sempenta,
però tiraren dragons.

- Madona de Son Vaquer,
¿ què vareu fer d'es dragons ?

- En férem botifarrons
per com es gendre vengué.

Un dragó com un almud
trobaren dins un paper,
madò Morta ja no té
cap cabell en es puput.

An es pastor de Maià
li va saber molt de greu
que a un ball qui era seu,
dragons hi varen tirar.

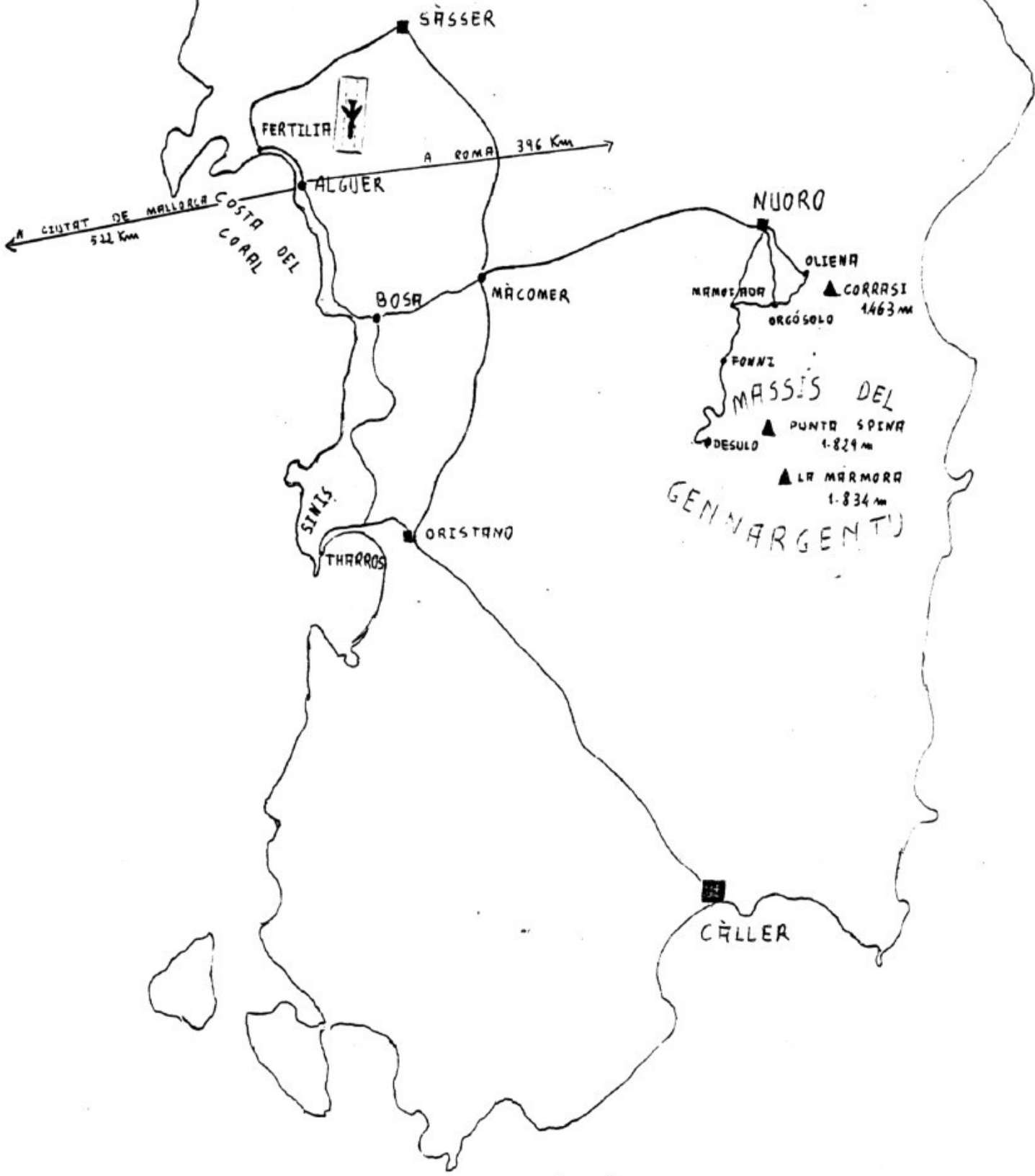
Es dematins s'arromanguen
per anar a munyir dragons.
De Sant Joan eren molts,
Montuiri i Vilafranca.

Un barco esteranger
per dins Maià se negava
de tan carregat que anava
d'es dragons de Son Vaquer.

Es una glosada de Sant Joan recollida per pare Rafel Ginard.

50 Km

sardenya

Alguer (Alghero), ciutat portuària i marinera situada al NO de l'illa de Sardenya. Va pertènixer a la corona d'Aragó (igual que la major part de l'illa) des de 1.323 fins a 1.718.

Actualment té uns 40.000 habitants. S'hi pot distingir un barri vell, amurallat des de temps catalans, on hi ha un nucli d'uns 14.000 h que encara conserva la parla catalana (dialecte alguerès), si bé bastant contaminada per l'italià. Dir's la ciutat vella els carrers conserven els nom catalans que així hi estan rotulats. La Seu és també dels temps catalans.

L'Alguer, i l'illa en general, mantingué contactes comercials amb les Balears, a l'Edat Mitjana i Moderna. La costa de l'Alguer és famosa pel coral.

Sardenya és una illa mediterrània, entre Còrsega i Sicília, que pertany a l'estat italià. És unes sis vegades més extensa que Mallorca. Té quatre províncies, i les seves capitals són: Sàsser (Sassari), Càller (Cagliari), Nuoro i Crisiano.

El relleu és vell i molt erosionat, a nivell general és un terreny bastant ondulat, destaca en aquest sentit el massís del Gennargentu on hi ha les màximes cotes de l'illa: Punta Spina de 1.829 m i La Marmora de 1.834 m. Així i tot hi ha algunes planes no massa extenses.

Se dona el cultiu de vinya i olivera, cereals i algunes terres de regadiu (blat de les Índies i hortalisses) a la vora de qualque riu, poc importants en quant a extensió. Bastant de terreny

es deixa sense cultivar per aprofitar la prada on hi pasturen ramats de bous. El surer és un cultiu molt estès i és la font d'una artesanía i comerç en suro.

Per les falques de les muntanyes i valls altes dels massissos hi pasturen molts i grans ramats d'ovelles i a les parts més inhòspites, cabres. Mesclats amb aquests ramats s'hi pot veure qualque ase i alguna guarda de porcs amb fesonomia de senglar.

No hi verem ni ametllers, ni figueres, ni garrovers, ni arbres fruiters en general. Com a vegetació espontània sobressurt l'alzina i a llocs més alts i humits el roure i el castanyer. El pi no apareix més que a les dunes marines. En general és una illa pobre en quant a vegetació d'arbres, i aquests dies d'estiu ofereix un aspecte bastant trist.

Com a fauna silvestre no coneguda a les Balears cal destacar: gralles (au cosmopolita) cucales, àguila trençalòs (desapareguda) porcs senglars, cèrvols i muflons, sargantanes, insectes (entre ells cal destacar unes formigues gegantes).

Sembla que a cada nucli de població a través del temps, s'hi ha anat consolidant un vestit diferenciat; el de les dones consisteix en falda llarga, de tela gruixada, guardapits, camisa brodada, mocador pel cap, cabells atrunyellats i col.locats a la nuca. Els colors dominants: blanc, vermell, groc, carabassa,... Els homes, que antigament la majoria eren pastors, tenen un vestit apropiat a la seva feina, realitzada sobretot a la muntanya: fortes botes amb paraneus de pell, calçons gruixets, guardapits, gorra pel cap i bossa de pell a l'esquena. Actualment encara se poren veure, sobretot pels pobles de muntanya, dones de mitja edat i velles, ataviades amb el vestit tradicional.

La llengua autòctona és el sard, d'origen romànic. L'oficial és l'italià que tothom coneix, i que juntament amb l'alguerès són les tres llengües que se parlen a Sardenya.

Arreu de l'illa s'hi aixequen uns 7.000 nuraghis, són una espècie de talaiots construïts per una cultura que se va desenvolupar entre 1.700 A.C. i 700 D.C. A l'entorn d'aquests nuraghis s'hi estenien els poblats, alguns dels quals encara es conserven. Sembla ésser aquesta, una cultura més evolucionada que la talaiòtica Balear, per la seva perfecció arquitectònica. Cal destacar el Pou Sagrat, comparable a la perfecció que presenten les millors obres arquitectòniques i d'enginyeria d'aquell temps.

També cal destacar la zona arqueològica de Tharros, si-

tuada a la península del Sinis, on s'hi superposen els restes de dues cultures: la Púnica (la ciutat integrava el triangle estratègic: Carthago - Eivissa - Tharros) i després la romana.

La Sardènya actual encara no ha rebut l'impacte del turisme massificat de centre- Europa. La zona litoral conserva l'estat natural molt poc deteriorat. Llargues i estenses platges sense hotels ni cap tipus d'urbanització. Si bé hi ha certes zones en que ja s'ha iniciat aquest tipus d'explotació.

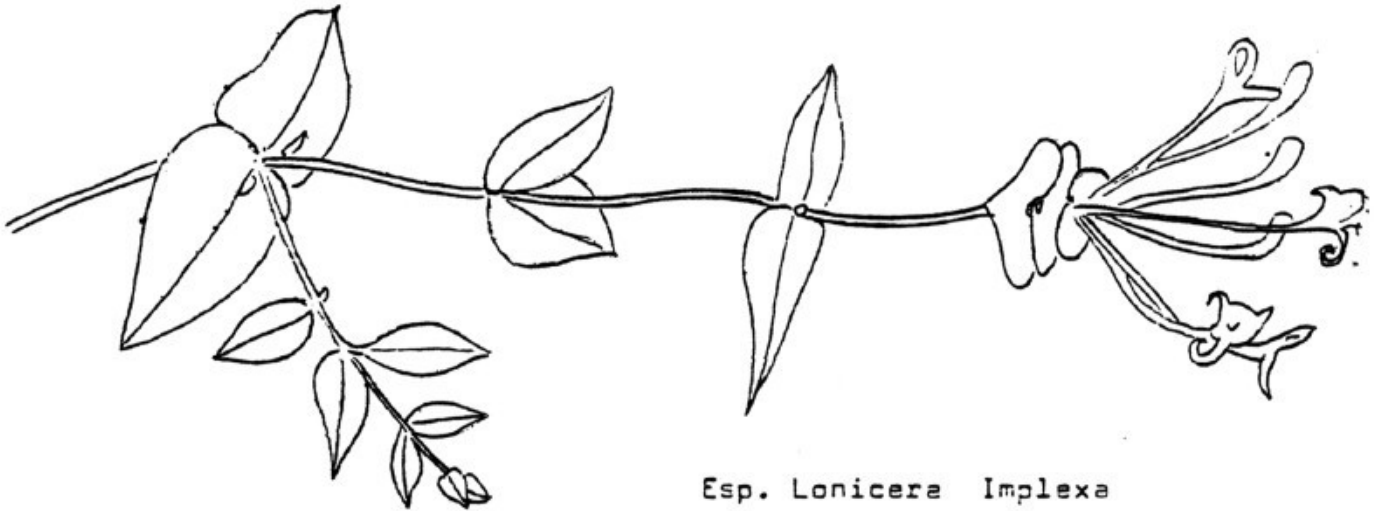
La gent és de raça mediterrània, d'estatura mitjana, predominen els cabells i pell oscures i d'uns trets facials predominantment agradosos.

A l'eixida del portal
al entrar á Barcelona
he trobat la mia senyora,
jah si'l pare lo sabia ;
de la pell mia que'n faria ?
sabatetas á mon germà:
juça, jugueta, no volen juçá.

Pastor sard tocant el
fubiol devore un nuraghi.

pep roig i joan morey

Esp. *Lonicera implexa*
Fam. Caprifoliàcies

"¿ Què en direm de la bellesa d'aquest arbust de tiges llargues, sarmentoses, penjant quasi sempre per les roques i parets, amb aquestes fulles en embut, i per flors aquestes trompetes odorants, groguenques o purpurines, que criden els petits insectes perquè vinguin a xuclar-los la seva mel ?"

Per les voreres, parets i dins els alzinars, comunitat de la qual hi forma part, hem pogut observar des de finals de Maig a principis de Juliol, ben florit, aconseguint la bellesa plena, l'arbust que descriuen les frases anteriors: el rotaboc, mare-selva o xucla-mel.

Es, en efecte, un arbustet sarmentós que forma nombroses tanyades o tiges de 1 - 2 metres de llargària. Té fulles tot l'any i aquestes són senceres i fortes (com a plastificades per a resistir el clima dur estival: calent i sec), un poc lluentes per damunt i blanquinoses per davall; observades a contrallum es descobreix que tenen el marge transparent. Les fulles superiors, encara, tenen la característica d'estar unides de dues en dues per la base, les altres estan directament unides a la tija, en posició oposada.

En el centre de dues flors soldades s'hi discosen en grup les flors. Aquestes, en els darrers mesos de la primavera i principis d'estiu atavien amb colors púrcures, roses i grocs la planta i no sols la distingeixen amb aquest nou vestit sinó amb el desprene-

ment d'una olor exquisida, sobretot de nit. No és pretensió seva però, amb aquests elements ornamentals atreure la nostra atenció, encara que ho aconseguen, sinó la dels petits insectes. Aquests les transportaran, de flor en flor, el pol·len a canvi de deixar-se xuclar el nèctar per elles. Les flors són llargues i primes, en forma de tub que acaba en dos llavis, sembla una petita trompeta, com diu la descripció inicial (és a la base d'aquest tub on se'guen el nèctar que molts hauran xuclat de nins, d'aquí el nom de xuclat mel). De dins el tub treuen el cap els estams i estil. Les flors fecundades esdevenen petites baies que contenen les llavors.

Aquesta planta té algunes propietats medicinals, destaquen aquestes: el xarop o l'infusió de les seves fulles són astringents (restrènyen); els fruits són diurètics (afavoreixen l'orina). De les flors se n'obté mucíl·lag (Substància viscosa)

Manca dir que el nom de rotaboc sembla que ve de la capacitat que té la planta de fer eructar i afavorir l'evacuació i l'expulsió de gasos estomacals. Concretament es conta que un boc estava empatxat (amb el ventre tancat) i per això li donaren d'aquesta planta, al cap de poc temps va rompre amb rots, curant-se d'aquesta malaltia.

Són de la mateixa família: el llorer bord o marfull, els évols (que serveixen per donar color al vi)

Josep Roig Bauçà

ROMANS VELL

Mariner, bon mariner,
que Deu vos donga bonansa,
vist haveu i conegut
el meu amador de Fransa ?
- Jo l'he vist i conegut
y sé hont se troba en eix dia
y l'están ara casent
ab la princesa de Hungria.

Son set anys que l'he esperat,
altres set l'espero encara,
y si dintre set no vé,
monja me troba posada,
monja del monestir sant
que té'l nom de Santa Clara.
- Si vos vos possessiu monja,
ell se posará fraret,
y vos prendré confessant;
y calleuvos vos, la bella,
que jo só lo vostre amant.
Si vos fessiu anguileta,
ell se farà pescador,
y vos prendré pescant;
y calleuvos vos, la bella,
que jo só lo vostre amant.
Si vos fessiu orinella,
ell se farà cassador,
y vos prendré cassant;
y calleuvos vos, la bella,
que jo só lo vostre amant.

Romanç alguerès, Eduard Toda i Güell

Festivitat de Sant Joan

ASSOCIACIÓ DE LA TERCERA EDAT

Molt agradable Molt agradable resultà pels nostros vellets, la Festa-Homenatge que se'ls dedicà, en el local de Ca'n Tronca, enquadrada en la Festa del Sol que balla.

Patrocinada per l'Excel.lentíssim Ajuntament

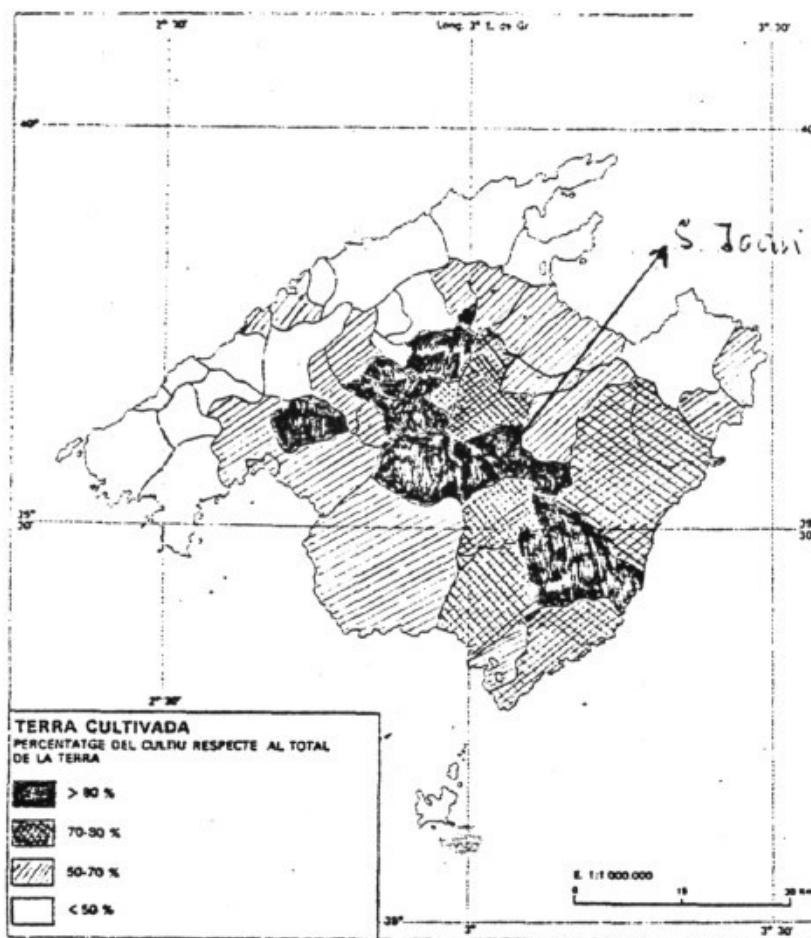
Organitzada per l'Associació de Pares i Claustre de Professors

Costeada per la Caixa d'Estalvis, " Sa Nostra ", amb col.laboració de Trinaranius.

Començà l'acte a les 4 de la tarda, i consistí en l'actuació de LES VALLDEMOUSA, que feren las delícies dels assistents, que participaren en gran part de balls i cançons, amb vertader entusiasme.

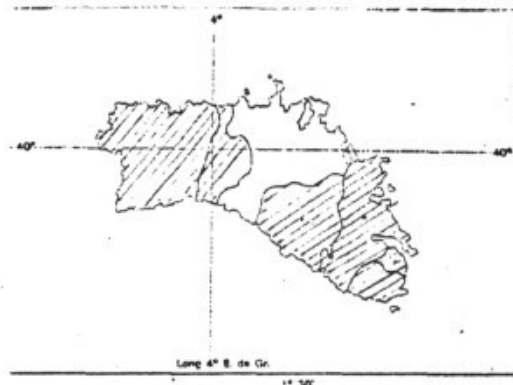
Els nostres majors, reberen un adequat obsequi, en commemoració d'aquesta diada, que, cada any se repeteix amb més atractiu i entusiasme, i que desitjam puguin renovar, llargament, els rostros jubilats: cor més i més bons, villor.

TERRA CULTIVADA
 PERCENTATGE DEL CULTIU RESPECTE AL TOTAL
 DE LA TERRA

- > 80 %
- 70-80 %
- 50-70 %
- < 50 %

Municipio	Superfície censada	
	Cultivada	No cultivada
Alaró	60,81	39,19
Alaior	67,29	32,71
Alcudia	44,55	55,45
Algaida	81,44	18,56
Andratx	26,61	73,39
Arta	38,23	61,72
Banyalbufar	29,18	70,82
Binissalem	95,86	4,14
Buger	88,84	11,16
Bunyola	33,49	66,51
Calvià	30,51	69,49
Campanet	53,14	46,86
Campos	76,47	23,53
Capdepera	54,30	45,70
Ciutadella	59,08	40,92
Consell	99,38	0,62
Costitx	79,50	20,50
Deià	54,92	45,08
Escorca	3,12	96,88
Esporles	43,39	56,61
Estellencs	32,33	67,07
Felanitx	80,91	19,09
Ferrerias	53,39	46,61
Formentera	34,75	65,25
Fornalutx	30,46	69,54
Eivissa	74,90	25,10
Inca	85,19	14,81
Lloret	71,75	28,25
Lloseta	48,72	51,28
Llubi	79,86	20,14
Llucmajor	62,87	37,13
Maho	55,90	44,10
Manacor	74,23	25,77
Mancor	36,51	63,49
Maria	68,71	31,29
Marratxí	87,39	12,61
Mercadal	48,50	51,50
Montuiri	85,76	14,24
Muro	58,14	41,86
Palma	53,96	46,04
Petra	69,78	30,22
Pollença	22,25	77,75
Porreres	77,46	22,54
Sa Pobla	63,61	36,39
Puigpunyent	29,51	70,49
Sant Antoni	51,22	48,78
Sencelles	81,58	18,42
Sant Josep	46,70	53,30
Sant Joan	85,58	14,42
San Joan Baptist	21,09	78,91
Sant Llorenç	70,79	29,21
Sant Lluís	67,48	32,52
Santa Eugènia	68,86	31,14
Santa Eulàlia	63,20	36,80
Santa Margarida	57,64	42,36
Santa Maria	60,05	39,95
Santanyí	71,02	28,98
Selva	49,22	50,78
Ses Salines	61,36	38,64
Sineu	77,10	22,90
Soller	62,89	37,11
Son Servera	69,79	30,21
Valldemossa	31,74	68,26
Es Castell	67,45	32,55
Villafranca	92,86	7,14
Total Islas Baleares	57,15	42,85
Mallorca	58,90	41,10
Menorca	57,16	42,84
Eivissa-Formentera	46,50	53,50

Font: Cens agrari 1972.